Vzpoura

protestantských stavů českých

a

Bílá Hora.

Dle historie napsal

TOMÁŠ JOSEF JIROUŠEK,
redaktor »Našich Listů«.

1910.
Knihtiskárna družstva Vlast v Praze.
Nákladem družstva Vlast.

Památce

důstojného pána

P. JOSEFA SVOBODY,

kněze řádu Tovaryšstva Ježíšova,

nadšeného vlastence a nezapomenutelného pěstitele katolické historie české

věnuje Jeho ctitel

T. J. J.

Protestantští stavové v Čechách, jichž byla proti katolickým šlechticům veliká většina, vzdor tomu, že za císaře a krále Rudolfa II., dosáhli uznání svobod svého vyznání jeho majestátem ze dne 9. července 1609, kdy hotovili již své povstání, k němuž však nedošlo, přece ani jeho nástupcům Matyášovi II. a Ferdinandu II. neukázali se býti za to vděčnými.

Živeni touhou po nadvládě nad katolíky, protěžováni mezinárodní organisací protestantů, jimž v střední Evropě jako pevná hráz stál v cestě katolický rod Habsburkský, nechápali protestantští stavové čeští, jaký osud si připravují svými nezákonnými záludy proti zákonitému rodu panovnickému v zemích koruny české.

Říká se o těchto českých protestantských stavech, že byli vlastenečtí, ale jejich buntování se s cizinou po celou řadu let tomu nenasvědčuje. Jací to byli vlastenci tito synové českých bratří, kteří šli tak daleko, že samého lidu svého nedbali, kde mohli jej utiskovali, poněvadž tento malý lid byl katolickým. A jací to byli vlastenci ti čeští protestantští stavové, když měli tu odvahu, že hned při korunovaci krále Matyáše II. dne 11. května 1611, předložili mu listinu s patero žádostí, směřujících ku stálému ohrození panovníka.

Listina tato, kterou Matyáš měl podepsati, obsahovala tyto zásady:

1. Stavové mají právo konati sjezdy i bez svolání krále.
2. Stavové smějí sbírati vojsko ze společného usnesení, kdykoliv by uznali zapotřebí ku své obraně.
3. Král stvrdí spolek stavů českých se stavy slezskými r. 1609 uzavřený, čelící k hájení společného jich náboženství.
4. Král svoluje, že v podobný spolek vejíti mohou stavové se všemi ostatními zeměmi koruny České i ostatního panství císařova.
5. Buďtež obnoveny přátelské smlouvy mezi Čechy a kurfirsty protestantskými: saským, falcským a brandeburkským, uzavřené někdy od krále Jiřího, v takovém způsobu, aby stavové mohli se dovolávati pomoci těchto cizích knížat i ve sporech s králem svým.*)

Král Matyáš II. nemohl tuto listinu podepsati, ale hleděl si protestantské stavy české nakloniti obmýšlením jich vysokými úřady a mnohými milostmi i na úkor práv a svobod katolíků, až s těmito přicházel do rozporů.

A tytéž nesnáze s protestantskými stavy měl král Ferdinand II., když nastoupil vládu v zemích koruny české po smrti Matyašově dne 20. března 1619. Stavové čeští vzbouřili se již rok před na-

*) W W. Tomek: »Děje království Českého«, st. 327. Praha.

stoupením vlády Ferdinandovy r. 1618, vyházeli královské místodržící z oken, zvolili si sami zemskou vládu a dali tak podnět ku strašné třicetileté válce, v níž nejen Čechy a Morava, ale i celá střední Evropa hrozně trpěla.

To, co nastalo nastoupením Ferdinandovým v zemích koruny České, připravováno bylo již za Rudolfa II. i za Matyáše II. a za Ferdinanda se provalilo veřejně na povrch. Zkrátka, byla to rebelie proti panujícímu rodu Habsburkskému a proto nechť také nikdo se nediví, že hnutí toto jako rebelie zbraní zlomeno a potrestáno bylo.

Tolik před vylíčením událostí, které vedly — k Bílé Hoře.

* * *

Dne 5. června r. 1617 sešel se sněm český v královské Praze a za přítomnosti samého císaře a krále Matyáše a za přítomnosti arciknížat Ferdinanda a Maxmiliana, jal se rokovati o vnitřní správě země. Hlavním předmětem byla volba krále a ustanovení jeho korunovace.

Druhého dne došlo skutečně k jednomyslné dohodě českých pánů, až na dva (hraběte Thurna a pana Kollona z Felsu, oba cizince), že zvolen za českého krále a dne 29. června slavně korunován arcikníže Ferdinand II.

Nevýslovná byla z toho radost mezi katolickým lidem českým, avšak jinak tomu bylo mezi protestantskými odbojníky domácími, kteří stáli v dopisném spojení s protestanty ve Švýcarech,

v Němcích a hlavně s protestanty ve Falci. A protestantští cizinci nemálo se starali o záležitosti Čech — do kterých jim nic nebylo. A ti to také byli, kteří všecku vzpouru proti katolíkům v Čechách a proti jejich dynastickému rodu Habsburkskému pikle osnovali a Bílou Horu národu českému přivodili.

Tak na př. kníže Anhalt psal hned po korunovaci Ferdinandově v Praze falcskému knížeti Friedrichovi: »Teď jest svrchovaný čas, pakli teď těm Habsburkům korunu s hlavy nesrazíme, na vždy se toho zoufalého díla (rozumějme povstání) zříci musíme.« *) Pobouřiti Čechy obrali si cizáčtí protestanté za účel a k tomu vyhlédli si české protestantské stavy, s kterými již více let si dopisovali, s nimiž se scházeli i konferovali.

A aby kuli železo dokud je žhavé, sešli se protestantští Němci v měsíci červenci r. 1617 na konferenci ve francouzském městě Sedanu, kam i sám Friedrich kníže Falcký se byl dostavil. »Nuže a tam byl umluven plán, jak se má proti králi Ferdinandovi II. válečně zakročiti.«**) A v Čechách skutečně pak po této konferenci pracováno k revoluci až do jara r. 1618, kdy došlo k svržení královských místodržících s oken hradu do Jeleního příkopu.

---

*) P. Josef Svoboda dle Jansena V. 696 v »Katolické reformaci« z r. 1888 na str. 101, Brno.

**) P. Josef Svoboda dle Jansena v »Katol. reformaci« na str. 101.

Bylo to dne 22. května 1618, kdy sešla se s protestantskou cizinou spiklá protestanská šlechta česká v jedné z posledních porad v domě mladého pana Albrechta ze Smiřic, »U Montágů« na Menším Městě Pražském a tam za náčelnictví hraběte Thurna usneseno zavraždění místodržících — vyhozením z oken královského hradu. Tak daleko dovedly české protestantské stavy proti vládě zákonitého krále českého — cizáci.

Co usneseno, nemeškalo se provésti. Dne 23. května 1618, když čtyři královští místodržící: Adam hrabě Sternberg, Vilém Slavata, Jaroslav z Martinic a Matouš Děpolt z Lobkovic meškali v král. hradu, přitáhla protestantská šlechta s hrabětem Thurnem a Felsem v čele ku hradu. Před královskou místodržící kanceláří rozestavili si náčelníci protestantů své stráže s rozkazem, aby nikoho dovnitř, až tam vejdou, nevpouštěli. Do kanceláře vešli: hrabě Thurn, pán z Felsu, Pavel z Říčan, Vilém starší z Lobkovic, Albrecht ze Smiřic, hrabě Jan Albín Šlick, Václav Vilém z Roupova, Oldřich Vchynský, Jan Litvan z Říčan, Pavel Kaplíř ze Sulevic a j.

Tito pánové vešli k místodržícím pod záminkou různých stížností, že se děje protestantům bezpráví a zde se jali se Sternbergem, Slavatou a Martinicem odvážně a urážlivě mluviti.

Sternberg, Slavata i Martinic jim mírně odpovídali, je krotili, ale to vše nic nepomáhalo. Konečně, jak se byli »u Montágů« smluvili, vrhli

se spiklenci nejprve na hraběte z Martinic. Protestant Vilém z Lobkovic uchopil Martinice pozadu za ruce, aby se nemohl brániti a Albert Smiřický, Oldřich Vchynský, Jan Litvan z Ríčan a Pavel Kaplíř ze Sulevic vlekli jej k otevřenému oknu, jímž ho usilovali vyhoditi — —

Martinic s hrůzou poznal, co jej čeká, prosil stavy o zpovědníka — bylť Marianským sodalem — ale protestantští šlechtici se mu vysmívali: »Aj, hned tobě sem ještě ty šelmovské jesuity přivedeme« a shodili Martinice dolů. A když Martinic zvolal: »Ježíši, Synu Boha živého, smiluj se nade mnou, Matko Boží, pamatuj na mne!« ještě se mu Oldřich Vchynský posmíval, řka k ostatním: »Uvidíme, zdaliž mu co jeho Maria pomůže.«*)

Po Martinicovi vyhozen oknem hrabě Slavata, který taktéž jsa Marianským sodalem znamenal se svatým křížem a při pádu svém volal: »Bože buď milostiv mně hříšnému!«

A na konec po těchto dvou místodržících českého krále vyhozen oknem jejich sekretář Filip Fabricius. Šťastně všichni tři dopadli na zem a smrti unikli, ačkoliv ukrutníci z otevřeného okna po nich nadarmo stříleli. Sternberg a Děpold z Lobkovic vyhození z oken unikli.

Tohle byl počátek celého velezrádného odboje proti králi, jehož konec se pak odehrál na popravném lešení na Staroměstském náměstí roku 1621, kde útočníci a osnovatelé spiknutí proti ži-

*) Slavata, Paměti II., 113.

votům místodržících a pak členové z direktoria zemské vlády proti Ferdinandovi II. odpykali své činy smrtí.

Druhého dne, 24. května 1618 po této děsné události stavové protestantští nemeškajíce, sešli se ve sněmovní síni královského hradu k poradě, v níž i zástupcové měst pražských se nacházeli, kteří až dosud králi věrni byli. Zde v této poradě jakoby ani krále nebylo, zvolili si stavové panští, městští a rytíři vlastní prozatímní zemskou vládu tak zvané »direktorium třiceti« s Václavem Vilémem z Roupova v čele jako presidentem. Hrabě Matyáš Thurn, Linhart Kollona z Felsu, Jan z Bubna a Pavel Kaplíř postaveni jsou v čele stavovského vojska.

Činy vlády protestantských stavů se záhy dostavily. Dne 8. června 1618 vypovězeni jsou od direktorů Jesuité z Prahy, z Jindřichova Hradce, z Chomutova, z Krumlova atd. Sedmdesátiletý arcibiskup pražský Jan Lohelius, opat broumovský Volfgang Zelender a opat strahovský Kašpar z Kvestenberka musili z Prahy prchnouti, aby ušli zatknutí a moci direktorů. Podobně prchli z Prahy všichni církevní hodnostáři a katoličtí šlechtici. Vláda direktorů věděla si rady a věděla si co počíti, když hlavy katolické církve v Čechách jí unikly, jala se první prováděti konfiskaci jmění církevního a vůbec jmění katolíků, kteří nevyčkali, jak s nimi vládou bude naloženo.

Moc vlády stavů zasahovala katolíky nejen v Praze, ale i na venkově. »Broumovský hejtman, ducha katolického, muž spravedlivý, byl vládou sesazen a uvězněn, a na jeho místo dosazen helvít Tobiaš Bechyně z Lažan, který ihned klášter Broumovský a jeho majetek skonfiskoval a mnichy Benediktiny vyhnal. Jeho žoldáci nemohouce najíti uprchlého opata Volfganga Zelendra, sňali se stěny alespoň jeho obraz, vypíchali v obrazu oči, pořezali tvář, vyběhli s ním ven, vláčeli jej po náměstí, pověsili jej na šibenici, křičíce »Ejhle opat!« a sundavše jej, pomazali blátem, vlekli jej zpět do kláštera a tam vyhodili jej z okna, podobně jako opatovi samému byli by učinili.« (P. J. Svoboda: Katolická reformace, str. 123.) — Po tomto kousku jali se trýzniti převora kláštera, který sám byl rodák broumovský, příbuzný a spolužák mnohých, kteří žoldákům pomáhali. »Trýznění ubohého převora dělo se s takovou pekelnou ukrutností, že sám městský kat odešel a nechtěl trýznitelům v takové ohavnosti sloužiti a pomáhati.« (Svoboda: Katolická reformace, str. 123.) — Podobně řádili helveti v Chomutově v kostele, který vybrakovali a vyhnali se na ulici a vše roznesli. Když pak byl den Božího Těla, tu dva »odbojní měšťané Lunzar a Jan Kolb s některými synky měšťanskými uspořádali ulicemi rouhavý průvod. Na místě velebné Svátosti nosili řípu, na místě monstrance nějakou ohavnou nádobu a věci nečisté, místo

nebes rozestřeli poslámku na čtyřech bidlech, cestou sypali hnůj a věci nečisté a ke všemu prozpěvovali hanebné a rozpustilé písničky k potupě katolíků.« (Svoboda: Katolická reformace, strana 125.) — Tak a podobně za vlády direktorů zcela beztrestně dělo se proti katolíkům v celých Čechách.

Panující stařičký český král a císař Matyáš, zvěděv, co se v Čechách děje, zarmoucen čekal dalšího vývoje věcí. Vyslal sice do Prahy legáta, ale týž přišel s nepořízenou. Tu konečně císař se rozhodl poslati do rukou nejvyššího hofmistra Adama z Waldsteina manifest k národu, dne 21. června 1618 datovaný, avšak direktorium nedovolilo manifest ten uveřejniti a rozšířiti. Císař sliboval v manifestu zachovati všecky svobody a privileje zemské a to tím způsobem, jak se až dosud dělo. Než »direktoři odepřeli uveřejnění manifestu k lidu!*)«

Císař trpělivě a shovívavě čekal, vyjednával ale konečně, ač nerad, zakročil válečně a vyslal do Čech vojsko s generálem Buquoyem v čele. Avšak císař Matyáš nedočkal se potlačení povstání v Čechách, zemřel dne 20. března 1619.

Vládu říše nastoupil císař Ferdinand II., jak uvedeno, dne 29. června 1617 před českým povstáním již sněmem zvolený a korunovaný král český.

---

*) Dr. Václav Řezníček: »Bílá Hora« I., 35. Praha 1895.

Očekávalo se, že nastane nyní obrat v situaci, ale nenastal. Naopak v témž roce získána k revoluci i Morava a spojená vojska stavů českých a moravských táhla s Thurnem v čele na Vídeň.

Dostati do svých rukou Ferdinanda II. to byl asi ideal generalů vzbouřených stavů, hlavně Thurna. A proto táhlo se z Moravy (kde utvořeno též zemské direktorium »druhých třiceti« se sídlem v Brně) přímo na Vídeň. Dne 30. května 1619 opanována Thurnem Láva a pak překročeny hranice Dolních Rakous. Veškerého vojska měl sebou Thurn 35.000 mužů. Ferdinand II. měl v Dolních Rakousích všehovšudy 20.000 mužů ve zbrani. Plán Thurnův, přiraziti k Vídni, Vídeň za pomoci městských helvetů proti Ferdinandovi pobouřiti a město pak opanovati, se nezdařil. Vídeň se nevzbouřila, Thurn odražen po několika útocích, musil nastoupiti zpáteční pochod do Čech, aby v Rakousích nebyl zaskočen a s pluky svými zničen, neboť polský král Zikmund poslal králi Ferdinandovi na pomoc 11.000 kozáků, kteří s katolickým generálem hrabětem Jiřím Drugethem v čele, ještě dříve než Thurn k Vídni dospěl, vyhnali z okolí Vídeňského maďarské tlupy Betlenovy Vídeň sužující. Ideal Thurnův rozplynul se v nivec. Ferdinand zůstal pánem Vídně a Rakous a do rukou Thurnových nepadl.

Z toho však lze nejlépe posouditi, v jakém soužení a postavení Ferdinand II. se nalézal, když

až k jeho sídlu a k němu samotnému vzbouřenci se prodírali a jej zničiti usilovali. Jaký pak div, že za tyto velezrádné činy Ferdinand II., když zvítězil, těžce původce těchto běd, svízelů a opovážlivostí potrestal.

Avšak dále.

Dne 21. srpna 1619 po pětidenním uvažování a rokování prohlášen na českém sněmu od zástupců protestantské šlechty a měst, korunovaný král Ferdinand II. za zbavena českého trůnu . . . Volba nového krále určena na den 26. srpna 1619. A byl zvolen — 23 roků starý Fridrich Falcký, kalvín, jazyka českého neznalý. — Stavové čeští, náboženství helvetského, čekali od nového krále Němce a protestanta, zvláštní pomoc a spásu pro království české. »Když císař a korunovaný král český Ferdinand II. zprávu o této volbě uslyšel, pohrdlivě řekl, že původci její »jsou lidé blázniví a zpozdilí.«*)

* *
*

Dne 31. října 1619 přijav volbu stavovského sněmu, přijel »král« Fridrich Falcký do Prahy a dne 4. listopadu 1619 oblečen v korunovační roucha v kapli sv. Václava (!) u sv. Víta, veden do hlavního chrámu k oltáři a zde — na českého krále korunován administratorem »konsistoře« pražské pod obojí Jiříkem Dikastem Mirkovským a Janem Cyrilem Třebičským — z Jednoty

*) Dr. V. Řezníček: »Bílá Hora I. 148.

česko-bratrské! Za nimi stálo 38 protestantských pastorů z Čech -- zastupujících české »duchovenstvo«. Z katolického duchovenstva zde nebyl nikdo.

Tak měla nyní země česká krále dva, a oba korunované. Bylo patrno, že se tedy záležitost naší nešťastné vlasti rozhodovati bude mečem a krví. Žádost polského krále Zikmunda, který české stavy vyzval, aby se s Ferdinandem smířili a jej za krále uznali, na zemském sněmu dne 19. listopadu 1619 uzavřeném — stavové čeští zamítli. V čele stavovského vojska a vojska královského, sehnaného na žold ze všech koutů světa, postavil král Fridrich Němce — hraběte Thurna, slova českého neznajícího. Že na pány z rozpuštěné prozatimní »vlády třiceti« (direktoria) nesmělo se s dobře placenými sinekurami zapomínati, aby byli uspokojeni, rozumí se samo sebou. Tak na příklad z pánů direktorů jmenován pražským purkrabím Berka z Dubé, nejvyšším hofmistrem Vilém starší z Lobkovic, nejvyšším komorníkem královským Jiří z Talmberka, nejvyšším zemským sudím Jachym Ondřej Šlik, nejvyšším kancléřem bývalý president direktoria Václav Vilém z Roupova, nejvyšším dvorním sudím Petr ze Švamberka, purkrabím Karlštejnským (s ohromnými příjmy) Matyáš hrabě Thurn, předem zmíněný Němec a vojevůdce královských vojsk, nejvyšším zemským písařem Kašpar Kaplíř ze Sulevic, podkomořím Prokop Dvo-

recký z Olbramovic, druhým purkrabím Karlštejnským Jindřich Otta z Losů, purkrabím kraje Hradeckého Bohuslav z Michalovic, místokancléřem Václav Budovec z Budova a nejvyšším mincmistrem Petr Milner z Milhauzu. Páni — podotýká dr. V. Řezníček ve své »Bílé Hoře« strana 25, I. — »všichni padli takto na namazanou stranu!« Jak viděti, hájili pánové tito a dbali hlavně o své zájmy osobní a stavovské než o nějaké zájmy národní nebo náboženské. Zájem vlasti a národa byl jim věcí vedlejší.

V Praze začal Fridrich vládnouti samovolně. Aby o Vánočních svátcích mohl v hlavním chrámu Páně u sv. Víta jíti k českobratrským duchovním k přijímání, musil býti chrám svatého Víta dle tohoto vkusu tohoto kalvinského krále také upraven.

»Dne 21. prosince 1619 dostavili se ráno do chrámu Svatovítského páni Bohuchval Berka z Dubé, Václav z Roupova, stařec Václav Budovec z Budova, pán z Berbisdorfu a Fridrichův duchovní rádce pastor Scultetus s některými ještě jinými osobami, aby svatyni tu dali »očistiti« od památek, jež náboženský, státní i politický život národa českého po téměř tři staletí sem schráněl a nanášel. Započato se snímáním význačných oltářních obrazův a krucifixů. Drsní dělníci kteří se k takovéto práci najmouti a přiměti dali, počínali si při tom samoděk opatrně, bezděčně uctivě. Avšak slušnost a opatrnost těchto lidí nebyla

vznešenému panstvu po chuti, tak že nařídili, aby obrovský krucifix, jenž stával po staletí nad hlavním oltářem, jehož představu všichni, chrám ten navštívivší Čechové, v srdcích svých chovali, prostě s jeho místa — shodili. Dělníci rozkazu toho uposlechli a když se kříž ten s obrazem ukřižovaného Spasitele na zemi skácel a svalil, tu k němu přistoupil pán z Berbisdorfu a kopnuv do sochy Kristovy řekl: »Teď tu, chudáku, ležíš! Pomoz si sám!« A podobné hnusné a sprosté poznámky pronášela ústa vznešeného panstva při dalším snímání Marianských obrazů dále. Při řádění tomto, jakého by se nejpustší chátra ve stavu největší spitosti sotva dopustila, odstraněn hlavní oltář a stolice z kůru, zbourán oltář marianský, který stával před hrobkou císařskou a zejména byly skvostně ozdobené hroby českých zemských patronův o své příkrasy oloupeny. V této práci započato v sobotu a pokračováno v ní v pondělí. Pod dohlídkou a za řízení dvorního falckého kazatele, pastora Sculteta, otvírány byly oltáře, odstraňovány všecky relikvie, burcováni byli ve hrobech odpočívající čeští světci, králové a velmožové, jejichž kosti byly rozházeny po dlažbě chrámové. Dvě děvečky Scultetovy sbíraly do košů lebky a kosti různých svatých a světic a slavných Čechů a odnášely je do příbytku svého pána, kde byly pozůstatky ty nejcyničtějším způsobem páleny. A při pustošení tomto neuchráněny ani ty nejdražší a nejvzácnější

památky umělecké a když se někdo u pastora Sculteta přimlouval, aby to či ono bylo ušetřeno, tu se na každého utrhl: »Vy lutheráni, zapácháte papežstvím.«*)

»Když byl Svatovítský chrám takto zohaven a k Vánočním svátkům tímto způsobem připraven, tak vykonány přípravy ku přijímání Fridrichovu. Na Hod Boží Vánoční postaven byl ve presbyteriu stůl se 12 židlemi, na něž se v den památky narození Spasitelova posadili král Fridrich s některými českými pány a mezi nimiž vynalézti se dali především starý Václav Budovec z Budova a bývalý president direktoria pan Václav z Roupova a takto zde po nečeském obyčeji přijímali. K divadlu tomuto dostavil se houf zvědavců, kteří žasli a horšili se nad tímto v Čechách nevídaným způsobem večeře Páně, při níž si totiž Fridrich sám kousek chleba ulomil a ostatním přijímajícím byly podány skývičky chleba. — Zbožný duch, dávné tradice a hluboká vážnost k náboženským obřadům tak mocně myslemi českými při tom zalomcovaly a tak smýšlení lidu otřásly, že mnozí z diváků přímo prohlašovali toto Fridrichovo jednání za rouhání Bohu!«**)

Vláda Fridrichova trvala rok a způsobila za ten čas povstání lidu selského na venkově a nespokojenost ve stavovském vojsku jeho. Selský lid na Bechyňsku a Prácheňsku až k Táboru

*) Dr. V. Řezníček: Bílá Hora, II., str. 37—38.
**) Dr. V. Řezníček: Bílá Hora, II., str. 39—40.

stál ve zbrani, aby se bránil proti odírání a napadání. Podobně tomu bylo i na Unhoštsku.

Mezi tím, co v Čechách panovala hotová anarchie, vévoda bavorský Maxmilian dohodnuv se s kurfirstem saským Janem Jiřím a císařem a králem Ferdinandem II., nabádal k opanování Čech, k čemuž také došlo. Spojenecká vojska rakouská, bavorská a saská vyslána v čele osvědčených generálův do Čech a v čele jich sám Maxmilian. Na pochodu jsou dobyty Prachatice, Vodňany vzaty bez bitvy, vzat Týn nad Vltavou, Písek a j. města jižních Čech. Tím způsobem padla města i východních a severních Čech do rukou spojenecké armády, táhnoucí proti české protestantské šlechtě a jejímu králi Fridrichovi.

Konečně vojska stavovská a spojenecká dohnala se na památnou Bílou Horu před Prahou kde 8. listopadu 1620 po 12. hodině polední nastal boj o korunní a zákonité právo Čech.

Stavovské vojsko za nedlouho počalo v bitvě couvati až jeho ústup změnil se v divoký útěk motolským údolím a částečně plání bělohorskou ku Praze. — — — Na bojišti zůstal jen pluk moravský se Šlikem v čele a bojoval až do posledního muže a Šlik zajat.

Bitva bělohorská netrvala ani celé dvě hodiny a byla rozhodnuta; vojsko protestantských stavů a krále Fridricha částečně poraženo, rozprášeno na všecky strany, generálové jeho Anhalt, Thurn, Hohenlohe utekli se do Prahy.

Ještě jednu noc přespal král Fridrich v Praze a pak propuštěn dne 9. listopadu Horskou branou ujížděl k Nymburku a přes Náchod. Dne 15. listopadu opouštěl hranice země české — na vždy. Štěstí ještě, že nebyla Čechům v takovém zmatku z hradu na staroměstskou radnici dopravená — odvezena a ukradena těmito cizáky koruna svatováclavská. Možná však, že si na ni protestantští cizáci vzpomněli, ale báli se asi pražského lidu, který by se byl k tomuto lupu na staroměstské náměstí jistě dostavil a proto raději prchali se zdravou kůží — sami bez kořisti.

Pražská města dne 10. listopadu poddala se Maxmilianovi a jeho vojům bez výhrady na milost a nemilost.

»Povstání stavů království českého skončeno, na zemi hrozné neštěstí uvaleno a lid český musil za viny nespáchané vypíti kalich následků politiky několika cizích dobrodruhů a domácích lehkomyslníků do dna. A to bez ohledu na vyznání náboženské nebo politické má a musí vědět každý Čech, že český lid na Bílé Hoře poražen nebyl! A že tam poraženi byli páni stavové, toho příčinou bylo, že český lid věc jejich nepokládal ani za zájem svůj náboženský, ani národní, ani společenský, jak jsme blíže vylíčili.«*)

* * *

*) Dr. V. Řezníček: Bílá Hora, II., str. 168.

Bilance celého děje jest:

Porážka vzpoury a nikoliv porážka českého národa. Kdo na Bílé Hoře byl poražen, to nebyl národ český, nýbrž vzpurný, velezrádný výbuch protestantských cizáků s věrolomnými českými protestantskými šlechtici, kteří zrušili slib poddanosti, daný Ferdinandu II. při jeho korunovaci v Praze. Vláda jejich nebyla vládou katolíků. V Čechách vládli lutheráni s kalvíny jen krátce, sotva dva roky. Vzpoura, kterou v paláci Smiřických »U Montagů« na Malé Straně šlechta protestantská zbuntovala, šeredně se jí vyplatila. Místodržící království českého vyházeli protestanté z oken do Jeleního příkopu, přivedli si sem horlivého kalvinistu Fridricha Falckého, který ani slova českého neuměl, právě jako veškerá ta »česká« vzbouřená šlechta a pasovali ho proti zákonitému a skutečnému českému králi Ferdinandovi na nového krále českého. A potom vládli v Čechách i na Moravě vzdor výstrahám rozvážného — ač také protestanta — Karla staršího Žerotína, jak právě chtěli.

Vláda jejich »direktorův« proti katolíkům nebyla žádnou spravedlností, žádným právem. Slavná protestantská šlechta udělala si na svém sněmu řád, který vypočítán byl jen na okrádání a vyhubení katolíků. Řád tento, ony pověstné »artikule«, jichž bylo jedno sto, přísahami protestantské šlechty přijaté a dne 13. července 1619 pro země koruny české prohlášené byly obsahu ta-

kového, že katolíci byli jimi zbaveni svých osobních, majetkových i náboženských práv — a tohle se mělo trpěti, lidu katolickému mělo se zazlívati, že na obranu svých práv a svého majetku, proti cizáckému vetřelci a kalvinistovi s jeho povedeným panstvem, opovážil se dovolávati pomoci na svém korunovaném a dědičném králi českém Ferdinandu II. a jeho přátelích — pomoci nutné a nezbytné.

Násilnický onen řád, pověstné tyto »artikule« šlechty protestantské byly, ať poukáži jen na některé, takového obsahu: Artikul 6: »Statky katolických řeholníků k evangelickým kostelům a školám skonfiskované (obrácené) čili sebrané při nich zůstati mají.« — Artikul 16.: »Všichni úředníci zemští evangelíky musí býti.« — Artikul 18.: »V těch místech a úřadech, kde všickni radové katolíky jsou, ať polovic jich evangelíky nahražena jest.« — A artikul 19. nařizoval: »Kde větší díl radů jest evangelických, tam ať všickni evangelíky jsou.«*)

Zle vedlo se v těch dobách katolíkům v Čechách a na Moravě. Historik český Václav Vladivoj Tomek o tom píše: »Panstvo a rytířstvo osazovalo fary podle své libosti skoro vesměs kněžími (rozuměj protestantskými pastory) ženatými, »svěcenými« dle řádu protestantského, nejvíce v Drážďanech, ve Wittemberce a jinde v cizině. Při největší části tohoto kněžstva, ne-

---

*) Dr. Ant. Rezek: Beckovský, II. díl, str. 165.

majícího nad sebou žádného (vyššího) duchovního úřadu, nebylo žádné kázně, žádného vzdělání, ani žádného jistého řádu ve službách Božích; každý učil dle své hlavy a surové tupení církve katolické i zlehčování řádů jejích mělo při tom více místa, než navádění věřícího lidu k bázni Boží a k životu ctnostnému. Vrchnostem protestantským hodil se tento způsob věci, protože s knězem na svých panstvích mohli nakládati jako s najatým sluhou, který se musil spokojiti s příjmem, jaký mu vykázali, zadržujíce jemu stará nadání (fundace) a požívajíce statků zádušních pro sebe. Tato nezřízenost církevního života strany evangelické byla největším pramenem mravního hynutí národa českého, ve kterém pořád dále zacházel.«*)

Nuže, a tihle lidé, páni protestanté by nám byli s jejich kalvinským, německým kurfiřtem, jakožto českým králem Fridrichem, s německou jeho úřední řečí, pomohli už na nohy — kdyby nebylo bývalo Bílé Hory. Že však přišla na pány pastory, na protestantskou česky neznající jejich šlechtu a jejich »korunovaného« kalvince Bílá Hora kde dostali notný výlupec, byli Čechové jako národ před germánskou a protestantskou pohromou zachráněni — 8. listopad r. 1620 byl posledním dnem jejich panství v Čechách.

---

*) V. V. Tomek: »Děje království českého. Páté vydání, str. .

Nepřátelé katolíků říkají (ovšem i mnozí pokrokářští zaslepenci, kteří se svojí vzdělaností ve vědách honosí), že porážka protestantských stavů s jejich německým kurfiřtem Fridrichem na Bílé Hoře byla neštěstím národa. Národu však nestalo se nic, národ národem zůstal, ale za vlády německého Fridricha a jeho protestantské šlechty a pastorů, nebýti Bílé Hory, byl by býval národ na dobro vehnán do protestantství a pak — poněmčen na vždy.

Nuže, a od téhle jisté pohromy národ zachráněn katolickými pány a svým legitimním králem Ferdinandem před protestanty, oživl a žije do dnes. Jen lidé ničemu nerozumějící stále se domnívají, že by protestantští velezrádci — Němci, kdož ví, jaký blahobyt nám byli zavedli. Ano, němčinu, lutheránství a kalvinství byli by nám zde zavedli — a dnes byli by pastoři z rajchu již se svým »pryč od Říma« bez práce

Bílá Hora neznamená žádné neštěstí národa, naopak na Bílé Hoře byli poraženi velezrádní protestantští stavové s jejich lutherány. Na Bílé Hoře byli poraženi uchvatitelové koruny, zemské vlády a chrámů církve katolické; na Bílé Hoře nikoliv národ, ale rebelové proti svému králi — byli poraženi. Tak musí se dáti historické pravdě průchod.

* * *

Císař a král Ferdinand II. nastoupiv vládu po porážce vzpoury protestantské šlechty pečoval

o to, aby zase klid, vzdělanost a právo zahostily se v Čechách. Vlivem svým působil na katolickou šlechtu v Čechách a sám také ruky k dílu přikládal, aby se v Čechách zakládaly vyšší školy, v nichž česká mládež dospívala by ve svém vzdělání.

»Tak založili nová gymnasia: generál Waldstein r. 1623 v Jičíně, r. 1625 na Malé Straně v Praze, císař a král Ferdinand II. r. 1626 v Kutné Hoře, hrabata Sternberkové r. 1628 na Novém Městě v Praze, katolík hrabě Šlik r. 1628 v Chebu, hr. Oppersdorf r. 1629 v Hradci Králové, císař a král Ferdinand II. r. 1630 v Litoměřicích, měšťané klatovští r. 1633 v Klatovech, šlechtic Jeníšek z Újezda r. 1637 v Březnici, šlechtična Pernštejnovna r. 1640 pro řád Piaristů v Litomyšli, hrabata Martinicové roku 1658 ve Slaném, šlechtic Sachsen-Lauenburg r. 1666 v Ostrově, hrabata Černínové r. 1688 v Kosmonosích (kteréž gymnasium přeloženo pak do Ml. Boleslavi), šlechtic Přehořovský r, 1704 v Benešově, hrabata Kolovratové r. 1714 v Rychnově, r. 1752 v Praze, r. 1762 v Českých Budějovicích, r. 1768 v Mostě a Benediktini r. 1621 v Broumově.*)

Dále Ferdinand II., jakkoliv i města pražská súčastnila se s mnoha venkovskými městy vzpoury protestantské šlechty v letech 1618—1620, přece

*) P. Jos. Svoboda: Rozbor knihy Katolická reformace v král. Českém po bitvě bělohorské sepsáním T. V. Bílka. Str. 4. a 5. Praha. 1893. Nákladem družstva Vlast.

prováděl vládu se zřetelem na zachování zemské samosprávy. Zapomněl velezrádného spiknutí, zapomněl na vzdání se mu měst bez výhrady na milost a nemilost, záhy po zavedení pokoje v zemi — obnovil zemské zřízení. V tomto obnoveném zemském zřízení učinil Ferdinand II. sice újmu právům šlechty, která tolik se na něm byla provinila, avšak zákonodárnou moc: povolovati berně a vésti hospodářství země zůstavil přece sněmu. Ferdinand vyhradil si vydávati zákony ohledně práva soukromého a soudního, avšak trvalost království českého jako státu a rovnoprávnost jazyka českého na soudech a úřadech vedle jazyka německého jsou Ferdinandovým obnovením zřízení zemského ze dne 10. května r. 1927 zachovány. A konečně brzy po obnovení zemského zřízení vydal Ferdinand II. veřejný list, ve kterém pravil, »že, ačkoliv království České se proti němu vzbouřilo a on proto mohl by zrušiti práva jeho, tož že přece nechce tak učiniti, ale naopak, že chce hájiti všecka práva a privileje království Českého, vyjma majestátu Rudolfa II. a Ferdinanda I. (týkající se volnosti protestantů) a že stavové panští jsou (sněmem zemským) povoláni, aby jako ode dávna vykonávali práva svá mocí svobod dochovaných! (»Práva koruny České«, »Svoboda«, č. 6. r. I. 1867. Praha.) Historické právo

Čech i po Bílé Hoře zůstalo nedotknutým a proto také žvastů o neštěstí pro práva české země bitvou na Bílé Hoře mohou zneužívati jen ti, kdož dějů po bitvě na Bílé Hoře právě neznají.

* * *

A nyní pozastavme se ještě u historiků a předních znalců života národa našeho, co tito soudí o době, vývoji a následcích bitvy bělohorské.

Přední historik český František Palacký ač sám protestant, vidí v povstání českých protestantských stavů proti korunovanému králi českému Ferdinandu II. pro ně a pro národ neštastné poblouznění a výslovně praví: »Kdo ze všech Čechů a Moravanů nezná jména velikého Karla ze Žerotína? Kdo neslýchal o jeho lásce k vlasti, o jeho neohrožené věrnosti k císaři Ferdinandovi II. v časech nebezpečenství, když zaslepení krajané naši všudy zbroje se chopivše, ono hrozné zanícení zbouřivše, kterým posléze vlast sama v popel lehla?«*)

Dále líčí Palacký, jak Karel ze Žerotína varoval české stavy od jejich vzpoury a praví doslovně; »Kýžby stavové čeští r. 1618 byli hlasu jeho uposlechli! Ale nešťastný osud zaslepil a zachvátil je, že pokoji ani rozumu více místa dáti nechtěli.«**)

Přední historik moravský Vincenc Brandl opět píše: »Ferdinand II. vychován jsa přísně

---

*) František Palacký, Sebrané spisy II., 38.
**) František Palacký, tamtéž II., 38.

v katolické víře, hleděl dle přísahy, složené Bohu, katolicism ve všech svých zemích zase vzkřísiti,« neboť ani jedna země, jako třeba hned naše vlasť, odchýlivši se od víry katolické nepožívala nitrného klidu, anyť sekty a sektičky mezi sebou se prudce hašteřívaly.« »Stavové protestantští — praví Brandl — obávajíce se, že nový král protestanty bude potlačovati, nechtěli ho, ačkoliv již byl korunován a slíbil majestát zachovávati, za krále uznati, viníce jej, že již za živobytí Matyášova proti přísaze na korunování učiněné byl jednal. Pročež odřeknuvše se ho, o volbě nového krále se radili, kdežto Morava Ferdinandovi ještě zůstala věrna; však i na Moravě dostali stavové protestantší pomocí válečnou hraběte z Thurnu převahu a spojili se se stavy českými v Brně dne 2. května 1619 a již dne 26. srpna 1619 za krále českého zvolili falckraběte Fridricha, jenž byl znám jako horlivý kalvín. — T o t o n e z á k o n n é j e d n á n í neslo neblahé ovoce. Doba, která po té v našich dějinách nastala a bitvou na Bílé Hoře dne 8. listopadu 1620 skončila, jest zajisté z nejsmutnějších: o d b o j n í s t a v o v é n a h l a v u p o r a ž e n i a stoupenci vzpoury přísně trestáni jsou. Jmenovitě o d b o j n á š l e c h t a vzala za své, mnozí jsou postínáni v Praze a v Brně, mnozí vyhnáni z vlasti a mnozí sami z ní utekli, mnozí statků jsou zbaveni.«*)

---

*) Vincenc Brandl: »Kniha pro každého Moravana«, str. 196. Brno. 1863.

»Bitvy bělohorské — píše dále Brandl — nepovažujeme za takové neštěstí jako mnozí jiní. Neboť, nelze popírati, že právě protestantismem veliká část šlechty české a s ní protestantská města hledala těžiště svého v Německu a Fridrich byl by tomu nadržoval. A to těžiště vítězstvím Ferdinandovým nad Fridrichem a protestantskými stavy bylo zničeno a národ český nejen před protestantismem, ale i před úplným tak poněmčením zachráněn.«*)

Historik český P. Josef Svoboda o pobělohorské době pak píše: »Byla to doba obrany proti kalvinismu. Protestantismus mnohonásobného vyznání byl téměř celou Evropu zaplavil a maje kalvinisty v čele, podnikl ohromný boj proti katolické církvi a proti katolickému císařství, až všecko poraziv, na hranicích království Českého se postavil, aby buď chytrostí buď násilím k vyznání kalvinskému lid přivedl. Tu se mu opřeli katolíci čeští; chytrý úskok poznali a kruté násilí s pomocí Boží přemohli. Není to pravda, že celý národ český tenkráte k odboji proti víře katolické a proti zákonitému králi Ferdinandovi se přidal; není to pravda, že Anhalt, Thurn, Budovec, Roupovec, Frühwein a všickni náčelníci povstání vůbec byli věrní synové vlasti a za svobodu víry že bojovali; ale pravda jest, že někteří přistěhovalí cizinci a někteří obyvatelé

*) V. Brandl: »Kniha atd.« str. 206. Brno.

domácí k veliké této mezinárodní rebelii se přidali; pravda jest, že v Čechách své uplacené tajné a veřejné agenty měli, aby rozbouřili národ věrný; pravda jest, že radikální vláda protestantských stavův v Čechách byla vláda nepořádná, a pravda jest, že tatáž vláda se svým knížetem Fridrichem na Bílé Hoře u Prahy byla poražena a tak nezvítězil Kalvinismus, nýbrž katolíci s milostí Boží se mu ubránili.«*)

Nuže a s ubráněním se kalvincům ubránili se Čechové i němectví; neboť katolické náboženství bylo Čechům hradbou proti protestantismu a na ně se valícímu — poněmčování cizáky. A poněmčení za protestantismu nebyli by Čechové jistě neušli jako mu neušli severní Slované polabští.

Rozbroj a povstání proti jedině oprávněnému českému králi Ferdinandovi II. vedla tehdáž pěkná společnost: dobrodruh Mansfeld, bohaprázdný Halberstadt a Baden-Durlach se svojí zlotřilou chasou Turci, Tataři i Sedmihraďáci, dánský král Kristian IV. a švédský král Gustav Adolf, ti všickni usilovali o svržení krále Ferdinanda II. s českého trůnu. A co více: králové z Anglie, Francie a protestantští boháči z Niederlandu vysílali k nám své žoldnéře i peníze dávali na uskutečnění tohoto díla a na zmocnění se zemí koruny české. Vojska českého z Čechů se skláda-

*) P. Jos. Svoboda: »Katolická reformace«, str. 169-170 Brno 1888.

jícího bylo ve stavovském a královském vojsku Fridrichově velice málo tak jako velice málo bylo súčastněno odboje proti Ferdinandovi, kromě odrodilců, nekatolíků a poněmčenců, velice malounko skutečných Čechů.

Kdo nevěří, nechť otevře »Velký Ottův Slovník Naučný« a tam ve IV. dílu na str. 43 může čísti: »Odboj stavů českých, počatý svržením královských místodržících s oken hradu pražského 23. května 1618 *nebyl zápasem celého národa*, *poněvadž poddaný městský i selský lid boje se nesúčastnil*. Vůdcové chtěli boj provésti sami, bojíce se dáti lidu zbraň do ruky, aby snad nestal se svobodným. Proto najímali do válečné služby cizince, Němce, a takž vedle hrstky domácích vojáků svěřili v osudném boji život, statky své a svobodu vlasti cizím najatým žoldákům.«

Co se týče té obavy, že lidu nedala protestantská šlechta zbraň do ruky, aby snad se nestal svobodným, myslím, že proto bála se protestantská šlechta dáti lidu zbraň do ruky, aby nevytřískal nejprve je, protestantské šlechtice i s jejich Fridrichem a ostatními cizáky — ze země ven. —

Končím. Nechť odrodilou protestantskou šlechtu pro její vzpouru proti králi Matyášovi II. a proti králi Ferdinandovi II. posuzuje kdo jak chce, nechť staví jí pomníky a pořádá oslavy kde chce, my, uvědomělí Čechové a vlastenci, jsme

o ní a jejím vzbouření s úsudkem hotovi: Protestantská šlechta česká, povstáním proti zákonitému králi svému, povoláním si cizáka na český trůn a přivoděním Bílé Hory na českou zemi — odsoudila se v očích celého národa sama. Oslav za to od národa českého rozhodně nezaslouží.

Kdo by se zajímati chtěl sestavením vojsk, plánm bitevním a celým zevrubným popsáním děje a bojiště bělohorského, tomu doporučujeme též brožuru *»Bitva na Bílé Hoře«* od Msgre Dr. Fr. Xav. Kryštůfka, pap. praelata, c. k. dvorního rady atd. vydanou družstvem Vlast v Praze-II., Žitná ul. č. 570. Cena této brožurky jest 60 h.